

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Stedelijke vernieuwing na 2014

Een selectie van handige en inspirerende bronnen binnen de Expeditie Anders
Denken Anders Doen tot nu toe (maart 2014)
www.andersdenkenandersdoen.nu

Gedachtegoed 'Anders Denken Anders Doen'

Stedelijke vernieuwing op uitnodiging

Platform31

Hoe moet dat, stedelijk vernieuwen zonder Rijkssubsidies? Dat is de vraag waar de denktank Stedelijke vernieuwing na 2014 zich het hoofd over gebroken heeft. Ruim 70 professionals schreven mee aan een essay over de toekomst van de stedelijke vernieuwing als onderlegger voor nieuwe handelingsperspectieven.

<http://kennisbank.platform31.nl/pages/28628/E1-.html>

Vertrouwen in burgers

WRR

In dit rapport bepleit de WRR een andere rol van ambtenaren om de inzet van burgers voor de samenleving te stimuleren. Veel meer dan wordt gedacht, zijn burgers bereid initiatief te nemen. De WRR trof een groot aantal vormen van burgerbetrokkenheid aan: van razendsnel georganiseerde ludieke acties tot nieuwe samenwerkingsvormen tussen burgers en professionals.

http://www.wrr.nl/fileadmin/nl/publicaties/PDF-Rapporten/Vertrouwen_in_burgers.pdf

Van eerste overheid naar eerst de burger

Denktank van de VNG

De publieke zaak is niet langer het monopolie van de overheid, maar steeds meer een zaak van de samenleving zelf. Dat concludeert de Denktank van de VNG in dit rapport. Met dit essay biedt de Denktank van de VNG middels een historisch en theoretisch kader een levendig inzicht in de essentie van maatschappelijke initiatieven en hun ontwikkelpad. Zonder een pasklaar antwoord te formuleren, biedt het stuk een waardevolle basis en gedachtegang voor gemeenten om hun eigen rol en handelingsperspectief t.a.v. deze initiatieven te (her)ontwikkelen.

http://www.vng.nl/files/vng/2013_vng_improviserende-gemeente_web1_o.pdf

Gebiedsontwikkeling Nieuwe Stijl: stappen in de praktijk

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Rijke bloemlezing met talloze voorbeelden die leidt tot inzicht in 4 rode draden waarbij 'Waardecreatie' en 'Duurzaamheid' de sleutelwoorden blijken te zijn.

http://www.congresgans.nl/?page_id=1990

Manifest Stedelijke ontwikkeling op uitnodiging

Platform31/ Vakgroep Waardecreatie

In haar manifest Stedelijke ontwikkeling op uitnodiging presenteert de vakgroep Waardecreatie ingrediënten om de aanpak van de stedelijke ontwikkeling de komende jaren vorm te geven. Waardecreatie door het slim combineren van maatschappelijke en financiële waarde, is daarbij de basis. Nodig initiatiefnemers uit om geld, tijd, kennis en netwerken in te brengen in een meervoudige maatschappelijke businesscase.

<http://www.platform31.nl/publicaties/stedelijke-ontwikkeling-op-uitnodiging>

De doe-democratie

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Het kabinet beschouwt maatschappelijk initiatief en sociaal ondernemerschap – de zogeheten 'doe-democratie' – als een krachtige ontwikkeling die ruimte en vertrouwen moet krijgen. De initiatieven liggen bij burgers. De overheid past een bescheiden rol. Wel moet zij actief bijdragen aan de doe-democratie. In plaats van 'burgerparticipatie' kan daarom beter worden gesproken van 'overheidsparticipatie'. Om dit te bevorderen heeft het kabinet met maatschappelijke partners een agenda opgesteld. Dat staat in een nota die minister Plasterk van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) hierover in juli 2013 namens het kabinet naar de Eerste en Tweede Kamer heeft gestuurd.

<http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/07/09/kabinet-overheidsparticipatie-bij-doe-democratie.html>

Meer bronnen in de rubriek Gedachtegoed vindt u via

<http://www.andersdenkenandersdoen.nu/info?search=Gedachtegoed>

Burger- en ondernemerschap

Tijd voor samen

Kracht in Nederland

Weblog met vijf 'glossy tijdschriften' over de veranderende relatie tussen samenleving en overheid. Thema's van de vijf edities zijn: Kracht in Nederland, Burger coöperaties in opkomst, Gemeente en Gemeenschap, De rol van de raad, Wijkondernemingen.

<http://www.tijdvoorsamen.nl/kies>

Productie door burgers

Jurgen van der Heijden

Burgers nemen de productie over van energie, voedsel, natuur, zorg, ontwikkelingssamenwerking, mobiliteit, veiligheid en nog veel meer. Als burgers eenmaal zelf aan de slag gaan in het publieke domein, dan zijn ze niet meer te stoppen. Als heel veel burgers dat op heel veel plaatsen gaan doen, dan ontstaat een grote economische en maatschappelijke kracht. Dit boekje laat daarvan niet alleen een sterk voorbeeld zien, het Soesterkwartier in Amersfoort, maar laat ook zien welke vragen dat oproept over onder meer overheid en democratie.

www.atosborne.nl/media/files/productie-door-de-burger.pdf

Nabuurschap 2.0 – Informele zorg in de buurt

DSP-groep

De rol van de buurt, burens en buurtbewoners mag zeker niet overschat worden, maar toch lijkt er meer mogelijk dan tot nu toe het geval is. Waar er 20 jaar geleden opeens aandacht kwam voor de schone, hele en veilige buurt en men 10 jaar geleden vol ging voor de leefbare buurt, zou nu steviger ingezet moeten worden op de zorgzame buurt. Nabuurschap 2.0 wordt het wel genoemd. Een boekje met de theorie en praktijk van informele zorg in de buurt.

www.dsp-groep.nl/getFile.cfm?file=16nbnetw11_Wmo_nabuurschap_2_0_DEF.pdf&dir=rapport

Wijkbranding

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De wijken Klarendal in Arnhem en Katendrecht in Rotterdam: twee voorbeelden van hoe wijken in verval kunnen veranderen tot hippe, aantrekkelijke wijken. Wijken die zichzelf fysiek, sociaal én economisch ontstijgen. Hoe? Onder meer door branding van de wijk. Dat is een manier van profileren die wordt gekenmerkt door focus op de positieve kenmerken. Bewoners en ondernemers van de wijk kennen de positieve kenmerken, maar door het etiket achterstandswijk staan ze vaak niet meer helder op het netvlies. Maak ze samen met de lokale gemeenschap zichtbaar en gebruik ze als vertrekpunt om bewoners en ondernemers te verbinden en om nieuwe doelgroepen aan te trekken. Maar hoe werkt dat proces, hoe pak je het aan en wat kan het opleveren? Deze publicatie over branding geeft antwoord.

<https://abonneren.rijksoverheid.nl/media/65/95/644631/2607/wijkbranding.pdf>

Wijkondernemingen

Bouwstenen voor Sociaal

Buurthuizen, scholen en wijkcentra komen door maatschappelijke ontwikkelingen en bezuinigingen steeds vaker onder het beheer van bewoners. Deze nieuwe rol biedt kansen voor ontmoeting, ontplooiing en binding met de buurt. Maar één keer per jaar met de burens een buurtschoonmaak houden, is heel wat anders dan bijvoorbeeld een plantsoendienst opzetten die het hele jaar door verantwoordelijk is voor groenonderhoud in de wijk. Het eerste informatieblad geeft de resultaten en bevindingen van het 'Ontwikkelprogramma Bewonersbeheer', een initiatief vanuit Bouwstenen voor Sociaal:

https://abonneren.rijksoverheid.nl/media/59/37/983731/3140/wijkondernemingen_-_bewonersbeheer_van_maatschappelijk_vastgoed.pdf

Het tweede blad gaat in op de verschillende afwegingen die wijkondernemingen kunnen maken bij het bepalen van de meest geschikte rechtsvorm:

https://abonneren.rijksoverheid.nl/media/71/28/983731/3143/wijkondernemingen_-_orientatie_op_rechtsvormen.pdf

Meer bronnen in de rubriek Burger- en Ondernemerschap vindt u via

<http://www.andersdenkenandersdoen.nu/info?search=Ondernemer-Burger-schap>

Meten en Weten

Analysekader gemeentelijke investeringen

Atlas voor gemeenten

Atlas voor Gemeenten heeft in opdracht van BZK een instrument ontwikkeld dat effecten van beleidsmaatregelen of specifieke investeringen van steden in beeld brengt en monetariseert. Het instrument is toegepast bij een vijftal gemeenten (Leeuwarden, Zaanstad, Alkmaar, Zwolle, Haarlem). In interactieve sessies kan aan de knoppen worden gedraaid om de maatschappelijke kosten en baten sociaal/fysiek en economisch, in beeld te brengen voor de verschillende gemeentelijke investeringen. Zo kunnen bijvoorbeeld de opbrengsten van de aanleg van een snelweg worden afgewogen tegen een grootschalige gebiedsontwikkeling of aanleg van een bedrijvenpark.

www.atlasvoorgemeenten.nl/images/pdf/AGI-Prospectus.pdf

Handreiking voor MKBA's in het sociale domein; werken aan maatschappelijk rendement

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Er is een grote behoefte naar inzicht in het maatschappelijk rendement van investeringen in het sociale domein. Wat levert het aanstellen van een huismeester op? Verdient de achter-de-voordeur aanpak navolging? Wat levert meer op voor de wijk: de sloop-nieuwbouw van woningen of het investeren in maatschappelijk vastgoed en sociale programma's? Deze handreiking combineert verschillende bestaande MKBA-methoden in een modulaire aanpak.

<http://kennisbank.platform31.nl/pages/26259/Documentatie/Werken-aanmaatschappelijk-rendement.html>

Meer informatie over MKBA's algemeen is te vinden via:
www.mkba-informatie.nl

Straatkubus

Straatkubus is een 'early-warning' systeem (EWS), ontwikkeld in Almere. Hierin wordt continue informatie over bijvoorbeeld bevolkingssamenstelling, inkomen, huurachterstanden, zorgconsumptie en schooluitval verzameld. Deze informatie kan tot op straatniveau worden weergegeven en geanalyseerd. Het instrument biedt mogelijk interessante inzichten of inspiratie om de staat van de fysieke leefomgeving te monitoren.

http://www.platform31.nl/uploads/media_item/media_item/14/70/Almere_Straatkubus_-_Smart_Cities_Platform31-1383919926.pdf

Budgetmonitoring en buurtbegroting

Centrum voor Budgetmonitoring

Met budgetmonitoring krijgen organisaties en (groepen van) burgers zicht op begrotingsprocessen en de besteding van middelen. Hierdoor kan een dialoog plaatsvinden tussen burgers onderling en tussen organisaties en overheid over prioritering, behoeftes en aanpak van problemen. Amsterdam Oost bijvoorbeeld is hier actief mee bezig en heeft al haar 31 buurten in kaart gebracht wat erg waardevol is bij het gebiedsgericht werken.

www.budgetmonitoring.nl

Impressie buurtbegroting Amsterdam Oost: <http://www.youtube.com/watch?v=P14cwBkbOjA>

Meer bronnen in de rubriek Meten en Weten vindt u

<http://www.andersdenkenandersdoen.nu/info?search=MetenWeten>

Organisatie en Bestuur

De waarde van nieuwe verdienmodellen

ORG-ID

Tijden veranderen. Dat is nog wel wennen. Decennia lang bepaalde de overheid het omgevingsbeleid. Nu gebeurt dat zo op het oog steeds minder. Lastig, vooral als je als (rijks)overheid gewend bent om aan de knoppen te draaien. Hoe handel je dan nu als overheid in een politieke en bestuurlijke context waarin de behoefte aan vraagsturing in het omgevingsbeleid toeneemt? Verslag van een speurtocht naar succes en falen van innovatieve waardecreatie, vooral in binnen- en buitenstedelijke gebiedsontwikkeling.

www.rvo.nl/sites/default/files/Verdienmodellen%20rapport%20ORD120901.pdf

Maatschappelijk aanbesteden

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Burgers en sociaal ondernemers hebben soms betere en goedkopere oplossingen voor leefbaarheid dan de overheid. In die gevallen kan maatschappelijk aanbesteden waardevol zijn. Maatschappelijk aanbesteden is een nieuwe manier om bewoners en maatschappelijke partners bij beleid en uitvoering te betrekken. Het initiatief voor maatschappelijk aanbesteden hoeft niet altijd bij de overheid te liggen. Ook bewoners, (sociaal) ondernemers of maatschappelijke organisaties kunnen de overheid attenderen op hun wens om bepaalde taken of verantwoordelijkheden van de overheid over te nemen. Het betreft bij maatschappelijk aanbesteden echter wel taken waar de overheid verantwoordelijk voor is, waarvoor de overheid kaders opstelt en waarover de nieuwe uitvoerders (deels) zelf verantwoording afleggen. In dit informatieblad beperken we ons tot de overdracht van uitvoeringstaken aan deze partijen.

https://abonneren.rijksoverheid.nl/media/26/18/983731/3142/maatschappelijk_aanbesteden_-_juni.pdf

Handreiking grondbeleid voor raadsleden

VNG

Handreiking voor gemeenten, raadsleden in het bijzonder, over grondbeleid en in het verlengde hiervan stedelijke ontwikkeling. Gemeenten kunnen met grondbezit actief bijdragen aan ontwikkeling van een gebied. Grond is, vooral in de betere economische tijden, vaak een belangrijke bron van inkomsten geweest voor gemeenten. Nu ligt dit vaak genuanceerder. Voor stedelijke ontwikkeling is deze handreiking met name interessant omdat hierin alternatieven worden geschetst voor rolinvulling van een gemeente: van actief sturend tot faciliterend.

<http://www.vng.nl/onderwerpenindex/ruimte-en-wonen/grondzaken/publicaties/handreiking-grondbeleid-voor-raadsleden>

Expertondersteuning m.b.t. Eigenbouw, Transformatie en Planschade

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Hoe zet u eigenbouw en transformatie bestuurlijk op de kaart? Hoe benut u binnenstedelijke locaties optimaal en wat kunt u met 'klushuizen'? Welke panden heeft u als gemeente in uw portefeuille en wat betekent transformatie voor de ontwikkeling van een gebied? Welke doelgroepen kunt u bedienen? De expertteams Eigenbouw en (kantoor)Transformatie staan gemeenten en andere belanghebbenden bij met kennis en kunde over uiteenlopende onderwerpen op het gebied van eigenbouw en leegstand & transformatie, zoals projectorganisatie en het samenbrengen van vraag en aanbod of het toepassen van bouwkundige wet- en regelgeving.

Bij onderwerpen als eigenbouw, leegstand, transformatie en bevolkingsdaling is het soms nodig te bekijken of aanpassingen in de plancapaciteit en bestemmingsplannen nodig zijn. Om meer inzicht te geven in de mogelijkheden om hier op een goede manier mee om te gaan, is er de Juridische Expertpool Planschade (JEP).

www.expertteameigenbouw.nl

www.rvo.nl/transformatie

www.rvo.nl/JEP

Meer bronnen in de rubriek **Organisatie en Bestuur** vindt u via

<http://www.andersdenkenandersdoen.nu/info?search=OrganisatieBestuur>

Wet- en regelgeving

Ontslakken van gebiedsontwikkeling

Actieteam Ontslakken Gebiedsontwikkeling

Bij gebiedsontwikkeling is er grote noodzaak te 'ontslakken' en publieke en private belangen te ontknopen. De aandacht voor het sneller, goedkoper en flexibeler acteren bij gebiedsontwikkeling is dan ook groot. Het actieteam Ontslakken Gebiedsontwikkeling is actief met gemeentelijke pilots aan de slag om het 'stapelen van regelgeving' terug te dringen, onder andere door het plaatsen van 'lokale koppen' op landelijke regels. Deze publicatie van het Actieteam Ontslakken Gebiedsontwikkeling geeft hiervoor 40 wenken. Het actieteam maakt deel uit van de Actieagenda Bouw die in 2012 door bedrijven, kennisinstellingen en overheden is ontwikkeld om antwoord te geven op de vraag wat er voor zorgt dat de woning- en utiliteitsbouwsector sterker uit de crisis komt.

<http://www.actieagendabouw.nl/wp-content/uploads/Eindrapport-Ontslakken.pdf>

<http://www.actieagendabouw.nl/thema/ontslakken-gebiedsontwikkeling>

Crisis- en herstelwet

Rijksoverheid

De Crisis- en herstelwet (Chw) stimuleert de uitvoering van vernieuwende en duurzame projecten. De Chw haalt bouwprojecten naar voren en ook kunnen ruimtelijke plannen sneller worden uitgevoerd door bijvoorbeeld kortere (aanvraag) procedures. De Chw blijft geldig tot het moment dat de Omgevingswet van kracht wordt. Uiteindelijk zal de Chw opgaan in de Omgevingswet.

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/omgevingswet/crisis-en-herstelwet>

Nu al eenvoudig beter

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Het duurt nog even voordat de Omgevingswet in werking treedt. Maar daar hoeft niet op te worden gewacht. De Omgevingswet gaat namelijk niet alleen over wetgeving. De wet gaat ook over de manier van werken en over kennis opdoen en delen. Op basis van de huidige wetgeving kan nu al in de geest van de Omgevingswet worden gewerkt. En dat gebeurt ook, in het hele land. Deze initiatieven brengen we in beeld onder de noemer "Nu al Eenvoudig Beter". Nu al Eenvoudig Beter inspireert om nu al op weg te gaan naar de Omgevingswet.

www.nualeenvoudigbeter.nl

Meer bronnen in de rubriek Wet- en regelgeving vindt u via

<http://www.andersdenkenandersdoen.nu/info?search=WetRegelgeving>

Financiering & Verdienmodellen

Toolbox financieringsconstructies

Rijksdienst voor Ondernemen Nederland

Een plattegrond in het labyrint van financieringsmogelijkheden voor projecten op thema's als stedelijke vernieuwing, leefomgeving, ruimte- en gebiedsontwikkeling en energie en klimaat, met aansprekende praktijkvoorbeelden. U bent op zoek naar mogelijkheden om een project te financieren? Bezoek dan de Toolbox Financieringsconstructies.

www.toolboxfinancieringsconstructies.nl

of ga naar de LinkedIn-groep Toolbox Financieringsconstructies.

Terugploegen maatschappelijke baten

Ecorys

Hoe kan de lange termijn waardevermeerdering van een stedelijk gebied door publieke en private partijen worden benut om de vereiste investeringen op korte termijn mogelijk te maken? Dit economisch denken gaat over het terugploegen van maatschappelijke baten. Het terugploegen is een instrument waar een combinatie wordt gemaakt van waardegericht plannen en het benutten van de verwachte toekomstige waardevermeerdering voor de financiering van het project. Uit de inventarisatie bleek dat alle betrokkenen bereid zijn om over hun sectorale grenzen heen te kijken en los te komen van gebaande paden.

www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/06/06/terugploegen-maatschappelijke-baten.html

Sociale proposities

DSP-groep

Deze quick scan van vijf sociale wijkprojecten biedt inzicht in de ervaringen met 'proposities' in het sociale domein op lokaal/wijkniveau. Onder proposities worden goede initiatieven van burgers, ondernemers en/of instellingen verstaan die taken van overheden (deels) 'overnemen'.

Deze sociale proposities kunnen als voorbeeld dienen voor de integrale stedelijke vernieuwingsaanpak; interessante sociaal-fysieke combinaties die voor alle (investerende) partijen een meerwaarde hebben.

[www.dsp-groep.nl/getFile.cfm?file=Rapport analyse sociale proposities 2013.pdf&dir=rapport](http://www.dsp-groep.nl/getFile.cfm?file=Rapport%20analyse%20sociale%20proposities%202013.pdf&dir=rapport)

Energiebespaarlening

Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn)

Er worden verschillende duurzaamheids- en energiebespaarleningen aangeboden door overheden waarbij SVn vaak als financieel partner optreedt. Sinds januari 2014 is het Nationaal Energiebespaarfonds daarbij gekomen. Dit fonds is door rijksoverheid, de Rabobank en de ASN Bank samen opgezet en gevuld met in totaal € 300 miljoen. Vanuit dit fonds worden Energiebespaarleningen verstrekt aan particuliere huiseigenaren. SVn is aangewezen als uitvoeringsorganisatie en bemiddelaar van het Nationaal Energiebespaarfonds.

<http://www.ikinvesteerslim.nl/>
<http://www.svn.nl>

Meer bronnen in de rubriek Financiering en Verdienmodellen vindt u via

<http://www.andersdenkenandersdoen.nu/info?search=FinancieringVerdienmodellen>

De wereld rond stedelijke vernieuwing is de laatste jaren aanzienlijk veranderd en blijft volop in beweging. Er is bij veel partijen minder geld voor investeringen in stedelijke vernieuwing; na 2014 zijn er geen ISV-middelen van het Rijk meer. Steeds meer wordt ingezet op eigen initiatief van bewoners, bedrijven en instellingen. Nieuwe tijden vragen om andere manier van samenwerken en financieren. En om het ontwikkelen van een andere werkwijze.

Hierover gaat de Expeditie Anders Denken Anders Doen. Samen verder komen door het verbinden van kennis en netwerken van praktijkprofessionals die stedelijke ontwikkeling, gebiedsontwikkeling en leefbaarheid meer 'op uitnodiging' – met of door burgers, bedrijfsleven, maatschappelijk middenveld - willen gaan vormgeven. Binnen de expeditie fungeert www.andersdenkenandersdoen.nu als verzamel- en verwijspplaats voor relevante kennis en tools van verschillende bronnen. Deze uitgave bevat een selectie daarvan.

Voor het gemak zijn de bronnen gerangschikt in een aantal rubrieken: gedachtegoed 'anders denken anders doen', burger- en ondernemerschap, meten en weten, organisatie en bestuur, wet- en regelgeving, en financiering & verdienmodellen. Elke verwijzing bevat een korte inleiding gevolgd door een link naar achtergrondinformatie.

Dit is een publicatie van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Directie Bouwen.

Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kunnen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten, noch voor schade die voortvloeit uit of verband houdt met deze publicatie.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Postbus 93144 | 2509 AC Den Haag

Maart 2014